

УДК 658.14/17

Голота Василь Володимирович

*студент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київського національного університету технологій та дизайну*

Голота Василий Владимирович

*студент кафедры финансов и финансово-экономической безопасности
Киевского национального университета технологий и дизайна*

Golota Vasyl

Student of the

Kyiv National University of Technology and Design

Тимкован Владислава Ігорівна

*студентка кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київського національного університету технологій та дизайну*

Тымкован Владислава Игоревна

*студентка кафедры финансов и финансово-экономической безопасности
Киевского национального университета технологий и дизайна*

Tymkovan Vladyslava

Student of the

Kyiv National University of Technology and Design

**КОНКУРЕНТНА РОЗВІДКА ЯК ЕЛЕМЕНТ ФІНАНСОВО-
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА**

**КОНКУРЕНТНАЯ РАЗВЕДКА КАК ЭЛЕМЕНТ ФИНАНСОВО-
ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ**

**COMPETITIVE DEVELOPMENT AS A PART OF FINANCIAL AND
ECONOMIC SAFETY OF THE ENTERPRISE**

Анотація. В статті досліджено основні аспекти конкурентної розвідки як елементу фінансово-економічної безпеки підприємства; визначено джерела інформації та основні завдання конкурентної розвідки.

Ключові слова: конкурентна розвідка, конкурентне середовище, промислове шпигунство.

Аннотация. В статье исследованы основные аспекты конкурентной разведки как элемента финансово-экономической безопасности предприятия; определены источники информации и основные задачи конкурентной разведки.

Ключевые слова: конкурентная разведка, конкурентная среда, промышленный шпионаж.

Summary. The article deals with the main aspects of competitive intelligence as an element of financial and economic security of the enterprise; the sources of information and the main objectives of the competitive intelligence are determined.

Key words: competitive intelligence, competitive environment, industrial espionage.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення підприємства вимушені функціонувати в складних фінансово-економічних умовах: по-перше, внаслідок псування відносин військовими діями з Росією ми залишилися без важливого для нас ринку збуту; по-друге, відчуваються значні перепони з виходом на ринок Європейського Союзу, пов'язані з низкою факторів. Серед таких факторів слід виділити основні: квоти на поставку експортної продукції України, низький рівень конкурентоспроможних експортних товарів, невідповідність законодавчої бази в галузі стандартизації вимогам ЄС.

Даний етап розвитку суспільства підвищує роль інформаційної сфери, яка є утворюючим фактором життєдіяльності населення та впливає на стан

економічної, політичної, соціальної та інших складових частин фінансово-економічної безпеки підприємства. З огляду на зазначене, стає зрозумілим, що основною метою конкурентної розвідки є підвищення рівня фінансово-економічної безпеки підприємств в Україні при максимальному впровадженні світового досвіду.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідженням питань конкурентної розвідки в системі фінансово-економічної безпеки підприємства присвячена значна кількість досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, серед яких В.Л. Ортинський [1], Ф.В. Акулініна [2], А.О. Беседіна [3], Т.Е. Сухорукова [4], Тарасенко І. О., Вергун А. М. [5] та інші. Зазначені науковці зробили вагомий внесок у розкриття сутності категорій «конкурентна розвідка» та «промислове шпигунство», проаналізували їх складові елементи та принципи їх взаємозв'язку. Враховуючи вагомий внесок в розвиток цих понять, вважаємо необхідним дослідити спільні властивості та відмінності між цими двома категоріями.

Метою статті є дослідження основних аспектів конкурентної розвідки як елементу фінансово-економічної безпеки підприємства для забезпечення належного рівня фінансово-економічної безпеки підприємств.

Виклад основного матеріалу. У сучасному діловому житті підприємств такі явища, як недобросовісна конкуренція, шахрайство у сфері кредитно-фінансових відносин та промислове шпигунство нерідко стають негативним елементом ділових зв'язків. Розвиток підприємства зумовлює потребу в інформації про конкурентів, клієнтів, партнерів від її якості та оперативності одержання якої, в значній мірі залежить не тільки стабільність, але досить часто і подальші перспективи функціонування підприємства.

У наукових працях [1-8] розглядаються питання конкурентної розвідки та промислового шпигунства, а також їх вплив на рівень фінансово-економічної безпеки підприємств. За результатами опрацювання наукових джерел літератури щодо питань конкурентної розвідки та

промислового шпигунства було виявлено, що сьогодні необхідно чітко розуміти сутність, важливість, особливості та відмінності даних двох понять і їх необхідність використання для успішного ведення конкурентної боротьби.

Кожен з науковців, що досліджували питання особливостей конкурентної розвідки та промислового шпигунства, в своїх роботах, наводять власні визначення даного поняття з різним трактуванням складових та особливостей застосування того чи іншого виду конкурентної боротьби. Дані дослідження наведені у табл. 1.

Таблиця 1

Визначення понять «конкурентна розвідка» та «промислове шпигунство»

Автор	Конкурентна розвідка це –	Промислове шпигунство це –
А.О. Беседіна [3]	сукупність органів, сил і засобів, які здійснюють збирання, аналіз та обробку відомостей про конкурентну ситуацію на ринку в інтересах всієї компанії.	вид недобросовісної конкуренції, діяльність із незаконного здобуття та вивідування інформації, що представляють промислові та ділові секрети конкурентів.
Т.Ю. Ткачук [7]	постійний процес збирання, нагромадження, структурування, аналізу даних про внутрішнє й зовнішнє середовище компанії та надання вищому менеджменту компанії інформації, що дає змогу йому передбачати зміни в обстановці й приймати своєчасні оптимальні рішення щодо управління ризиками, впровадження змін у компанії.	різновид економічного шпигунства, коли завдання щодо одержання інформації, яка цікавить, звужується від масштабів держави до однієї або кількох фірм-конкурентів.
В.Ю. Богданович, В.В. Бадрак [8]	маркетинговий інструмент вивчення конкурентного середовища, який становить цілеспрямоване збирання інформації про конкурентів для прийняття управлінських рішень з подальшої стратегії й тактики ведення бізнесу	добування протизаконним шляхом конфіденційних відомостей про діяльність конкурентів, розкрадання відомостей, зі складових ноу-хау, ведення недобросовісної конкуренції, одержання персональних даних для їх використання в злочинних цілях.
В.Л. Ортинський [1]	різновид економічної розвідки, яка має на меті не тільки формування бази даних про конкурентів, їх досягнення чи недоліки, а й прогнозування конкурентоспроможності власної продукції й конкурента, послуг і діяльності фірми	добування протизаконним шляхом конфіденційних даних про діяльність конкурентів, крадіжка відомостей, що становлять ноу-хау, ведення недобросовісної конкуренції, отримання персональних даних для їх використання у злочинних цілях.

На нашу думку, найбільш повними є наступні визначення:

- 1) конкурентна розвідка – це пошук та обробка інформації про конкурентів та їх середовища з метою створення і досягнення цілей, а також конкурентних переваг шляхом використання отриманих даних після обробки інформації для впровадження ефективних важелів стратегічного та тактичного планування на підприємстві. Іноді конкурентну розвідку співставляють із промисловим шпигунством;
- 2) промислове шпигунство – це незаконні дії, які характеризуються діяльністю із незаконного добування відомостей, що становлять комерційну таємницю.

Водночас варто відзначити, що під час діяльності підприємства майже неможливо відокремити законні методи збору інформації та незаконні. Частіше переважає ситуація, коли законні і незаконні методи поєднуються для високоефективного результату діяльності підприємства.

Одним із основних джерел для отримання законної конкурентної інформації є самі консалтингові фірми, що проводять аналіз ринку з економічної точки зору. Також джерелами інформації є:

- 1) стейкхолдери інших підприємств, які постійно співпрацюють з покупцями і можуть з'ясувати, що виробляють конкуренти;
- 2) працівники відділів розвитку та аналітики підприємства, здатні дізнатися про нові патенти або знайти інформацію про нові відкриття в ЗМІ, що належать до розвитку конкурентного середовища.

Мета конкурентної розвідки – вивчення бізнесу в цілому і та його окремих структурних елементів. Підсумовуючи наукові дослідження, можемо виокремити такі основні завдання конкурентної розвідки як елемента фінансово-економічної безпеки підприємства:

- виявлення загроз, чинником виникнення якого є конкуренція;
- розробка нормативних документів з виявлення і нейтралізації загроз;

- збільшення сприятливих і виявлення несприятливих загроз впливу конкурентного середовища на виробничу діяльність підприємства;
- оцінка інформаційних даних суб'єктів зовнішнього середовища;
- пошук інформації про сильні та слабкі сторони конкурентів за допомогою SWOT-аналізу;
- моніторинг конкурентів в процесі підготовки, прийняття і впровадження рішень компанії;
- контроль розвитку інформації про інфраструктуру ринку конкурентного середовища;
- інформаційна підтримка власних дій на ринку;
- розробка коротко-, середньо- та довгострокових прогнозів впливу конкурентного середовища на фінансово-економічну безпеку підприємства.

На нашу думку, ефективність конкурентної розвідки значною мірою залежить від дотримання її основних принципів, як невід'ємного елементу фінансово-економічної безпеки підприємства. Тому ми пропонуємо наступні принципи конкурентної розвідки, які наведені на рис.2.

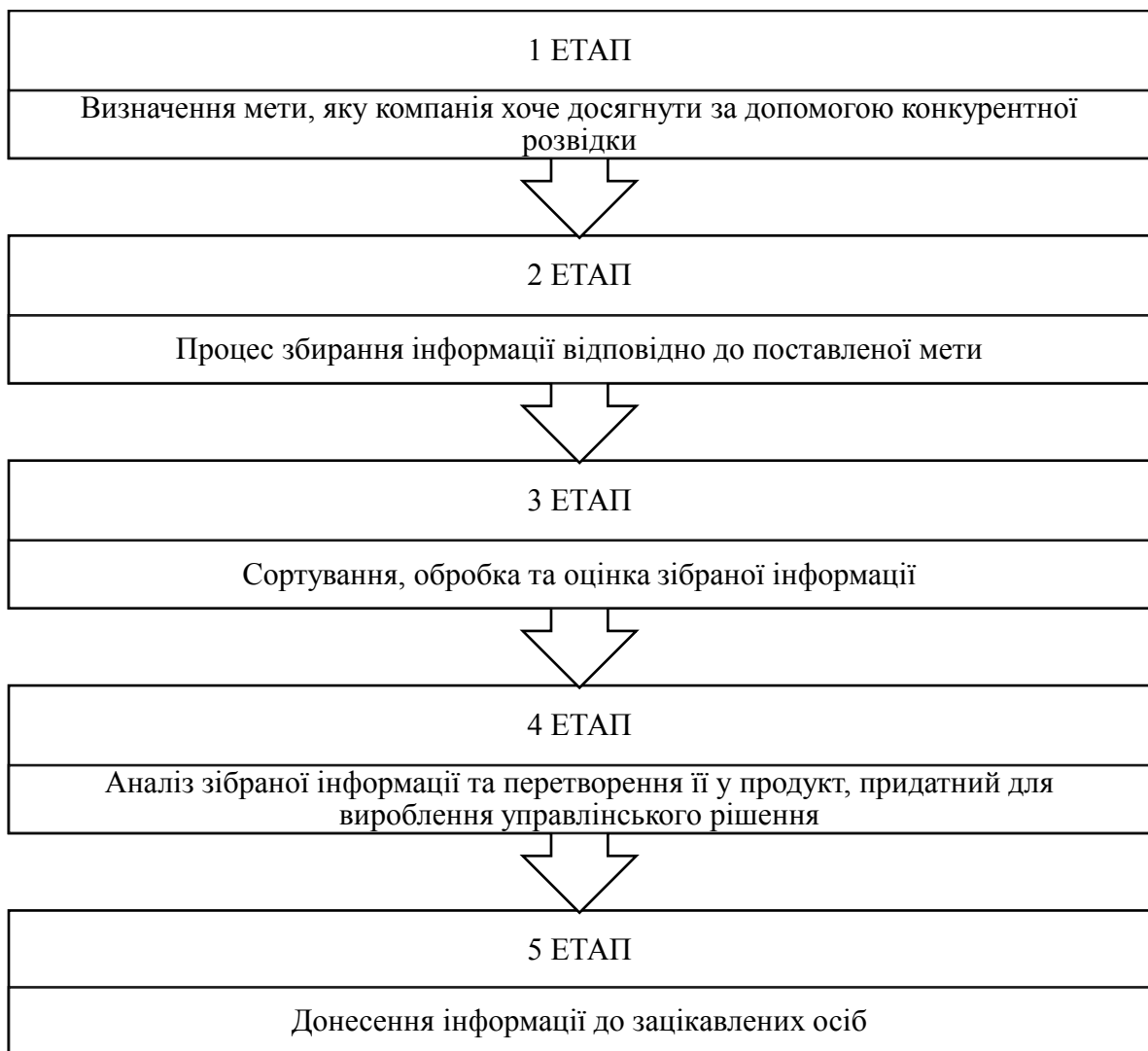

Рис. 1. Основні принципи конкурентної розвідки

Порушення законності та принципів проведення конкурентної розвідки перетворює її на промислове шпигунство. Насамперед, наявні тенденції в політичному та економічному середовищі підштовхують до необхідності аналізу можливих джерел впливу на ефективність роботи підприємства та рівень його фінансово-економічної безпеки. Аналіз даних

розвідки є конфіденційною інформацією для підприємства, що вимагає обмеженості доступу до неї. Конфіденційність результатів визначається керівництвом і зумовлена потребами та цілями підприємства, тому в одних установах подібна інформація може бути надана у користування будь-яким працівникам, а в інших – бути доступною лише керівникові.

Зауважимо, що існує велика кількість моделей, які описують цикл конкурентної розвідки, як елемента фінансово-економічної безпеки підприємства [6, с. 306–307]. Спільною рисою всіх моделей є наявність певних етапів проведення конкурентної розвідки, що узагальнено та представлено на рис.3.

Рис. 2. Цикл конкурентної розвідки

Ми вважаємо, що наведена схема поетапного здійснення конкурентної розвідки має місце при врахуванні специфіки виробничо-господарської діяльності підприємства та зміни середовища конкурентів. Дане твердження ґрунтується на тому, що шляхи конкурентної розвідки мають бути виправданими щодо можливості уникнення чи зменшення негативних чинників, що впливають на конкурентне середовище.

Висновки. В цілому конкурентна розвідка – це елемент фінансово-економічної безпеки підприємства, сутність якої полягає в процесі пошуку, організації та аналізу зібраної інформації про внутрішнє й зовнішнє середовище компанії та надання вищій ланці керівників загальної інформації, що дає йому змогу побудови правильної стратегії та практики для своєчасного виявлення негативних чинників та їх нейтралізації для зменшення витрат в майбутньому періоді на виявлення і нейтралізацію загроз. Конкурентна розвідка збирає аналітичну інформацію для управлінських рішень в процесі діяльності підприємства. Сутність реалізації конкурентної розвідки для фінансово-економічної безпеки підприємства полягає в подальшому дослідженні зовнішнього та внутрішнього середовища та вдосконалення процесу конкурентної розвідки суб'єкта підприємницької діяльності, а наведена схема проведення конкурентної розвідки дасть можливість уникнути чи зменшити вплив негативних чинників, що постійно виникають в конкурентному середовищі.

Література

1. Економічна безпека підприємств, організацій та установ: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / В. Л. Ортинський, І. С. Керницький, З. Б. Живко та ін. – К.: Правова єдність, 2009. – 544 с.
2. Економічна безпека: підручник для вузів / Л. П. Гончаренко [та ін.]; під заг. ред. Л. П. Гончаренко, Ф. В. Акулініна. - М.: Видавництво Юрайт, 2017. – 478 с.

3. Беседіна А.О. Конкурентна розвідка в системі забезпечення стратегічного розвитку підприємства / А.О. Беседіна // Бізнес Інформ. – 2012. – № 10. – С. 277–279.
4. Сухорукова Т.Е. Концептуальний погляд на економічну безпеку підприємства / Залізничний транспорт України. – 1998. - №2-3. – С. 9-12.
5. Вергун А. М. Особливості управління фінансово-економічною безпекою підприємства [Електронний ресурс] / А. М. Вергун, Т. М. Нефедова, І. О. Тарасенко // Міжнародний науковий журнал. – 2015. – № 2. – Режим доступу: <http://www.inter-nauka.com/ua/issues/2015/2/130>.
6. Штангрет А.М. Методичні засади здійснення конкурентної розвідки в системі економічної безпеки підприємства / А.М. Штангрет // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.4. – С. 302–307.
7. Конкурентна розвідка : навч. посіб. / Т.Ю.Ткачук. – К. : 2013. – 295 с.
8. Конкурентна розвідка та промислове шпигунство / В. Ю. Богданович, В. В. Бадрак // Сучасний захист інформації. – 2014. - № 1. – С. 16-22. 8.